

Krzysztof ŻĘGOTA

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

MIEJSCE OBWODU KALININGRADZKIEGO I MORZA BAŁTYCKIEGO W WYBRANYCH ROSYJSKICH DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

Abstrakt:

Obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej i Morze Bałtyckie odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu rosyjskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, zwłaszcza w odniesieniu do relacji z Unią Europejską i NATO. Dokonując przeglądu dokumentów strategicznych Rosji pod kątem miejsca Morza Bałtyckiego w polityce bezpieczeństwa Rosji należy stwierdzić, iż zagadnienie to jest obecne zarówno w kontekście współpracy, jak i rywalizacji z Zachodem. Celem niniejszego artykułu jest przeanalizowanie miejsca i znaczenia w rosyjskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa obwodu kaliningradzkiego i basenu Morza Bałtyckiego w świetle zapisów wybranych rosyjskich dokumentów strategicznych. Uwaga autora została skoncentrowana na wybranych strategiach i dokumentach sektorowych, nie zaś na zapisach poszczególnych strategii bezpieczeństwa. Przeprowadzona analiza wykazała, iż problematyką związana z obwodem kaliningradzkim i rolą regionu w kształtowaniu bezpieczeństwa europejskiego pojawiała się w strategiach sektorowych częściej niż w ogólnych strategiach bezpieczeństwa czy koncepcjach polityki zagranicznej. Należy to interpretować w ten sposób, iż strategie bezpieczeństwa i koncepcje polityki zagranicznej zawierają ogólne cele Federacji Rosyjskiej w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa, zaś miejsce i rola regionów przygranicznych, w tym obwodu kaliningradzkiego, była pochodną uwarunkowań globalnych i regionalnych bezpieczeństwa, zawartych w tych dokumentach.

Słowa kluczowe: Federacja Rosyjska, obwód kaliningradzki, Morze Bałtyckie, strategia bezpieczeństwa.

Wprowadzenie

Obserwowana od niespełna 20 lat tranzycja polityki bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej współwystępuje z analogicznymi przemianami charakteru i

struktury międzynarodowego ładu politycznego. Z początkiem XXI wieku przystąpiono do odbudowy mocarstwowej pozycji Rosji, czemu towarzyszyły przeobrażenia w relacjach z innymi mocarstwami. Owe procesy znalazły odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych kreujących politykę bezpieczeństwa. Wspomniana ewolucja rosyjskiej polityki bezpieczeństwa była odzwierciedleniem sytuacji międzynarodowej, w której znalazła się Rosja po rozpadzie Związku Radzieckiego. Początkowo niejasna polityka Rosji w stosunku do Europy Środkowo-Wschodniej, brak jasnej wizji współpracy z zachodem oraz niejednoznaczne intencje władz rosyjskich w odniesieniu do obszaru poradzieckiego przekładały się na proces kształtowania rosyjskiej polityki bezpieczeństwa. Warto również podkreślić, iż rosyjska polityka bezpieczeństwa nie mogła być prowadzona w oderwaniu od uwarunkowań międzynarodowych, zarówno tych związanych z przestrzenią poradziecką, jak i czynników wynikających z polityki globalnej.

Swoistą rolę w tych procesach, zwłaszcza w odniesieniu do relacji Unia Europejska-Rosja i NATO-Rosja, odgrywał basen Morza Bałtyckiego i obwód kaliningradzki. Dokonując przeglądu dokumentów strategicznych Rosji, w tym najnowszej strategii bezpieczeństwa z 2015 roku pod kątem miejsca Morza Bałtyckiego w polityce bezpieczeństwa Rosji należy stwierdzić, iż zagadnienie to jest obecne w kilku kontekstach. Po pierwsze, region Morza Bałtyckiego jest interpretowany przez władze rosyjskie jako naturalny obszar poszerzania – lub przynajmniej utrzymywania – wpływu Rosji w Europie, stanowiąc przy tym naturalną „bramę” morską na Ocean Atlantycki. Zarazem czynnikiem zwiększającym rosyjską obecność, w tym obecność militarną, w tej części Europy jest obwód kaliningradzki.

Po drugie, basen Morza Bałtyckiego stanowi obszar „ścierania się” interesów Rosji i NATO. Rozszerzenie Paktu Północnoatlantyckiego na wschód oznaczało przybliżenie się NATO do granic Rosji, co w optyce Kremla stanowiło działanie o charakterze ofensywnym. Tak też prezentowane jest w najnowszej strategii bezpieczeństwa Rosji spojrzenie władz rosyjskich na bezpieczeństwo międzynarodowe w basenie Morza Bałtyckiego. Po trzecie, wreszcie, obwód kaliningradzki stanowić może istotne narzędzie oddziaływania i kształtowania relacji Rosji z państwami sąsiednimi, to jest Polską i Litwą. Wskazane czynniki wzmacniają rangę basenu Morza Bałtyckiego, w tym obwodu kaliningradzkiego w rosyjskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa.

Istotnym komponentem instrumentarium prawnego i koncepcyjnego rosyjskiej polityki bezpieczeństwa są dokumenty strategiczne, obejmujące zarówno strategię bezpieczeństwa jako taką czy też koncepcje polityki zagranicznej, jak i poszczególne sektory polityki bezpieczeństwa Rosji. Znaczącym źródłem informacji na temat priorytetów rosyjskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, szczególnie w odniesieniu do poszczególnych regionów geograficznych, są strategie sektorowe. Określają one uwarunkowania

i interesy strategiczne Rosji w poszczególnych sferach funkcjonowania państwa, koncentrując się przy tym na wybranych regionach.

Celem niniejszego artykułu jest dokonanie analizy miejsca i znaczenia w rosyjskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa obwodu kaliningradzkiego i basenu Morza Bałtyckiego w świetle zapisów wybranych rosyjskich dokumentów strategicznych. Uwaga autora została skoncentrowana na wybranych strategiach i dokumentach sektorowych, nie zaś na zapisach poszczególnych strategii bezpieczeństwa. Wskazany punkt widzenia przyjęto z kilku powodów. Po pierwsze, strategie bezpieczeństwa publikowane w ostatnich kilkunastu latach w Rosji miały charakter ogólny, kierunkujący rosyjskie zainteresowanie na politykę globalną, nie zaś problematykę regionalną, a w takim właśnie kontekście należy rozpatrywać znaczenie obwodu kaliningradzkiego. Po drugie zaś, rosyjskie interesy strategiczne często sytuują się w sferach działalności państwa (transport, energetyka, polityka morska, uwarunkowania wojskowe), które geograficznie są związane z obwodem kaliningradzkim i basenem Morza Bałtyckiego. W artykule dokonano przeglądu wybranych dokumentów strategicznych pod kątem obecności problematyki kaliningradzkiej w rosyjskiej myśli strategicznej. Zastosowano metodę ilościowej i jakościowej analizy dokumentów – w odniesieniu do częstotliwości pojawiania się kwestii kaliningradzkiej w badanych dokumentach – oraz metodę analizy historycznej – w kontekście przemian znaczenia obwodu kaliningradzkiego i basenu Morza Bałtyckiego w poszczególnych dokumentach strategicznych, publikowanych w różnych okresach.

Miejsce obwodu kaliningradzkiego i Morza Bałtyckiego w strategiach morskich, energetycznych i transportowych

Należy podkreślić, że poszczególne strategie sektorowe stanowią swoiste uzupełnienie wizji bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, zawartej w strategiach bezpieczeństwa i koncepcjach polityki zagranicznej. W systemie bezpieczeństwa narodowego Rosji funkcjonuje szereg tego typu dokumentów, zaś zagadnieniami koordynacji polityk sektorowych zajmuje się Rada Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, na której czele stoi prezydent Federacji Rosyjskiej¹. Problematyka zewnętrznego wymiaru bezpieczeństwa Rosji, w tym ta związana z Europą Środkowo-Wschodnią, pojawia się w szeregu sektorowych dokumentów strategicznych.

---

¹ Warto odnotować, iż sektorowe dokumenty strategiczne w rosyjskim systemie bezpieczeństwa stanowią logicznie uporządkowaną całość i obejmują najistotniejsze sektory bezpieczeństwa państwa. Pełny wykaz dokumentów wraz z odnośnikami jest dostępny na stronie internetowej Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. Zob. *Основопологающие документы*, <http://www.scrf.gov.ru/security/docs/> (dostęp: 30.11.2019).

Pierwszym z nich jest „Doktryna Morska Federacji Rosyjskiej” z 26 lipca 2015 roku. W dokumencie podkreślono znaczenie morskiego czynnika potęgi państwa i konieczność rosyjskiej obecności na Oceanie Światowym oraz uzasadniono ją koniecznością realizacji rosyjskich interesów i wpływania na sytuację międzynarodową. Zdiagnozowano następujące zagrożenia bezpieczeństwa Rosji pochodzące z obszarów morskich: wzrost potęgi morskiej USA, pretensje terytorialne wobec Rosji, w tym w odniesieniu do obszarów nadmorskich, instalacja infrastruktury masowego rażenia w sąsiedztwie nadmorskich terytoriów Rosji, próby ograniczenia dostępu Rosji do akwenów morskich i wywieranie wpływu w celu zmniejszenia rosyjskiej aktywności na morzach i oceanach, jak również próby eskalacji konfliktów na obszarach posiadających strategiczne dla Rosji znaczenie oraz obszarach państw posiadających dostęp do Światowego Oceanu (Морская доктрина Российской Федерации, 2015).

Za operacyjno-strategiczne jednostki rosyjskiej Floty Wojennej uznano w dokumencie Flotę Północną, Pacyficzną, Bałtycką i Czarnomorską. Na atlantyckim kierunku aktywności rosyjskiej Floty Wojennej uznano, iż kluczowe działania powinny polegać na zapewnianiu swobodnego dostępu do Mórz: Bałtyckiego, Czarnego, Azowskiego i Śródziemnego. Do głównych zadań wojenno-morskiej polityki Federacji Rosyjskiej w basenie Morza Bałtyckiego zaliczono m.in.: rozwój infrastruktury portowej w celu zapewnienia importu i eksportu towarów, szczególnie w odniesieniu do obwodu kaliningradzkiego FR, rozwój dostępności transportowej obwodu kaliningradzkiego i innych obszarów nadmorskich, rozwój śródlądowych szlaków wodnych oraz infrastruktury drogowej i kolejowej na obszarach nadmorskich, rozwój funkcji turystycznych, rozwój współpracy obszarów nadmorskich z sąsiadującymi regionami innych państw basenu Morza Bałtyckiego oraz dalszy rozwój infrastruktury stacjonowania Floty Bałtyckiej (Морская доктрина..., op.cit.). Treść dokumentu potwierdza znaczenie rosyjskiej obecności wojskowej na morzach i oceanach dla realizacji jej zasadniczych celów polityki bezpieczeństwa. Z kolei znaczenie basenu Morza Bałtyckiego jest dostrzegane w dwóch kontekstach: po pierwsze, w odniesieniu do dostępności Rosji do mórz i oceanów, a po drugie, z punktu widzenia znaczenia Floty Bałtyckiej w rozwoju potencjału sił zbrojnych Rosji.

W kolejnym dokumencie: „O działaniach na rzecz realizacji zagranicznego kursu polityki Federacji Rosyjskiej”, stanowiącym uzupełnienie do koncepcji polityki zagranicznej określono uwarunkowania polityki zewnętrznej na poszczególnych kierunkach geograficznych. W odniesieniu do państw członkowskich Wspólnoty Niepodległych Państw podkreślono, iż konieczne jest pogłębianie procesów integracyjnych w przestrzeni poradzieckiej, w tym rozwój współpracy w ramach Państwa Związkowego Białorusi i Rosji oraz Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. Wskazano na konieczność rozwiązywania konfliktów w przestrzeni poradzieckiej:

naddniestrzańskiego oraz sytuacji w Abchazji i Osetii Południowej. W kontekście relacji z Unią Europejską podkreślono zasadność powstania przestrzeni współpracy polityczno-gospodarczej i energetycznej od Oceanu Atlantyckiego do Pacyfiku oraz kontynuowania dialogu na temat ruchu bezwizowego. W odniesieniu do relacji euroatlantyckich wskazano konieczność konsultowania działań związanych z instalowaniem infrastruktury wojskowej oraz budowy niepodzielnej i wspólnej przestrzeni bezpieczeństwa, co odnosiło się przede wszystkim do bliskości względem granic Rosji terytoriów państw członkowskich, takich jak Litwa i Polska (О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации 2012).

W „Wodnej strategii Federacji Rosyjskiej” z 2009 roku wskazano, iż Rosja, jako państwo otoczone akwenami morskimi i oceanicznymi winna prowadzić aktywną politykę, mającą na celu wielopłaszczyznowe wykorzystanie zasobów wodnych. W dokumencie uwzględniono zarówno cywilne, w tym gospodarcze i ekologiczne aspekty gospodarowania zasobami wodnymi, jak i możliwości prowadzenia aktywnej polityki w tym zakresie na rzecz zwiększenia wieloaspektowego bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. W strategii podkreślono konieczność podjęcia działań na rzecz rozwoju infrastruktury wodnej, inna rzecz rozwoju kontaktów i szlaków transportowych, łączących Rosję z basenem Morza Bałtyckiego (Водная стратегия Российской Федерации 2009).

Jednym z istotnych celów rosyjskiej polityki bezpieczeństwa, zawartych w „Strategii energetycznej Rosji do 2030 roku”, przyjętej w 2009 roku, jest zapewnienie niezagrożonych dostaw surowców energetycznych do odbiorców w Europie Zachodniej. Zgodnie z założeniami autorów dokumentu, ważną drogą rosyjskich surowców ma być basen Morza Bałtyckiego. Jednym z elementów intensyfikacji relacji handlowych z partnerami z zachodu ma być rozbudowa infrastruktury transferu ropy naftowej za pośrednictwem Bałtyckiego Systemu Rurociągów, a dalej drogą morską przy wykorzystaniu bałtyckich naftoportów. W dokumencie podkreślono również znaczenie Morza Bałtyckiego w kontekście budowy systemu gazociągów „NordStream”. W związku z tym postulowano rozbudowę infrastruktury naftowej i gazowej na rosyjskich obszarach nadmorskich, w tym w basenie Morza Bałtyckiego. Działania te mają zapewnić dywersyfikację kierunków sprzedaży rosyjskich surowców energetycznych oraz uniezależnić Rosję od ryzyk, związanych z relacjami z państwami tranzytowymi, głównie na kierunku zachodnim (Энергетическая стратегия России 2009).

W dokumencie „Strategia transportowa Federacji Rosyjskiej do 2030 roku” podkreślono znaczenie zachodnich obwodów Rosji oraz połączeń transportowych i infrastrukturalnych z Europą. Kwestia kaliningradzka pojawiła się w dokumencie w kilku miejscach. Po pierwsze, Kaliningrad został uwzględniony w projekcjach dotyczących rozwoju portów w kontekście intensyfikacji transportu morskiego oraz rozwoju śródlądowych szlaków komunikacyjnych, zapewniających dostęp do portów. Poza tym, obwód

kaliningradzki został uwzględniony w planach rozwoju pasażerskiego i towarowego systemu transportowego oraz wzrostu dostępności transportowej w odniesieniu do wybranych peryferyjnych regionów Rosji (Транспортная стратегия Российской Федерации 2014). Wydźwięk dokumentu i jego znaczenie dla polityki transportowej i, szerzej, gospodarczej Federacji Rosyjskiej wskazuje, iż zachodnie regiony kraju, w tym obwód kaliningradzki, mają stanowić swoisty łącznik z państwami Europy Zachodniej i stymulator rozwoju ekonomicznego Rosji.

Dokumentem odnoszącym się bezpośrednio do regionów, których sytuację i uwarunkowania rozwoju w ramach Federacji Rosyjskiej można utożsamiać z obwodem kaliningradzkim jest strategia sektorowa „Podstawy polityki granicznej Federacji Rosyjskiej” z 1996 roku. W strategii uwzględniono szereg celów i priorytetów w odniesieniu do obszarów przygranicznych, spośród których najważniejsze to: konieczność rozwoju obszarów przygranicznych, intensyfikacja współpracy gospodarczej i kulturalnej z obszarami przygranicznymi państw sąsiadujących, międzynarodowa współpraca w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom wojennym i kryzysom, przeciwdziałanie międzynarodowej izolacji Rosji ze strony innych państw i bloków wojskowo-politycznych oraz pokojowe rozwiązywanie wszelkich konfliktów granicznych (Основы пограничной политики Российской Федерации 1996). Warto zwrócić uwagę, że w okresie publikacji dokumentu w połowie lat 90. XX wieku władze rosyjskie uwzględniały pomostowe, a nie konfrontacyjne znaczenie basenu Morza Bałtyckiego. W pierwszej dekadzie XXI wieku rosyjska optyka znaczenia tego regionu uległa istotnym zmianom (Mickiewicz 2018, s. 61-63; Panek 2015, s. 27-29).

W podobnym tonie utrzymana była treść kolejnego dokumentu, „Koncepcji współpracy transgranicznej w Federacji Rosyjskiej” z 2001 roku. Uwzględniono w nim szanse i ograniczenia rozwojowe obszarów przygranicznych oraz modele kształtowania współpracy transgranicznej. Do głównych zadań współpracy transgranicznej zaliczono: wspieranie zaufania między władzami federalnymi, samorządem terytorialnym, kręgami biznesowymi i obywatelami z obszarów przygranicznych, rozwój i wzmacnianie współpracy kulturalnej, społecznej i gospodarczej obszarów przygranicznych Rosji i państw sąsiedzkich, realizację rosyjskich interesów międzynarodowych i bezpieczeństwa w odniesieniu do obszarów przygranicznych, powstrzymanie wyjazdów mieszkańców ze strategicznie ważnych obszarów przygranicznych oraz powstrzymywanie ekstremizmu, nacjonalizmu i separatyzmu na obszarach przygranicznych (Концепция приграничного сотрудничества в Российской Федерации 2001).

Obwód kaliningradzki i Morze Bałtyckie w pozostałych strategiach sektorowych

Zagadnienia związane z obwodem kaliningradzkim, basenem Morza Bałtyckiego oraz Europą Środkowo-Wschodnią były obecne również w innych dokumentach koncepcyjnych i strategiach sektorowych Federacji Rosyjskiej, funkcjonujących we współczesnym prawodawstwie rosyjskim. W „Koncepcji państwowej polityki migracyjnej Federacji Rosyjskiej” z 2012 roku stwierdzono, iż działania związane z przesiedleniem do Rosji migrantów z innych obszarów byłego Związku Radzieckiego stanowi jeden z istotnych czynników wzrostu liczby ludności Rosji. W dokumencie podkreślono zarazem, że migracje ludności rosyjskiego pochodzenia z byłych republik radzieckich powinno stanowić uzupełnienie, a nie główny stymulator rozwoju demograficznego Rosji, choć w poszczególnych regionach program wsparcia migracji może odgrywać różną rolę (Концепция государственной миграционной политики 2012). Należy dodać, że obwód kaliningradzki był jednym z regionów objętych w ostatnich latach realizowanymi przez władze federalne programami przesiedlenia do Rosji osób rosyjskiego pochodzenia, zamieszkujących były republiki radzieckie (Sakson 2013, s. 17; Постановление от 26 сентября 2013 года № 727).

Znaczenie przygranicznych regionów Rosji zostało dostrzeżone w kontekście wyzwań społecznych. W „Koncepcji bezpieczeństwa społecznego Federacji Rosyjskiej” z 2013 roku podkreślono konieczność podjęcia działań związanych z przestępczością transgraniczną oraz zagrożeń zewnętrznych oddziałujących na obszary przygraniczne. Za jeden z ważnych czynników poprawy bezpieczeństwa społecznego uznano rozwijanie mechanizmów współpracy transgranicznej, przeciwdziałających zagrożeniom o charakterze naturalnym i technicznym (Концепция общественной безопасности 2013).

Z kolei w „Strategii państwowej polityki narodowościowej Federacji Rosyjskiej” z 2012 roku uwzględniono konieczność rozwoju współpracy przygranicznej na obszarach jednolitych etnicznie, a podzielonych granicą państwową, zapewnienie praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz wsparcie programów dobrowolnych przesiedleń do Rosji rodaków z zagranicy. Za jeden z celów rosyjskiej polityki narodowościowej uznano przeciwdziałanie zagrożeniom związanym z dyskryminacją ze względu na pochodzenie narodowościowe i etniczne, wyznaczenie czy język, w tym w odniesieniu do Rosjan zamieszkujących za granicą (Стратегия государственной национальной политики 2012). Wymowa dokumentu oraz jego zapisy wskazują, iż już wówczas (2012 rok) władze rosyjskie uwzględniały możliwość oddziaływania na przestrzeń poradziecką poprzez uwypuklanie związków z Rosją ludności rosyjskojęzycznej, zamieszkującej były republiki radzieckie. Problematyka ta dotyczy m.in. republik bałtyckich.

W kolejnym dokumencie, „Strategii przeciwdziałania ekstremizmowi w Federacji Rosyjskiej” z 2014 roku, dostrzeżono konieczność przeciwdziałania

wzrostowi ekstremizmu i przenikania ekstremistycznych grup na obszary przygraniczne Rosji. Jednym z postulowanych działań było zapewnienie współpracy poszczególnych podmiotów Federacji Rosyjskiej w zakresie zwalczania ekstremizmu na obszarach przygranicznych i przenikania grup ekstremistycznych z zewnątrz (Стратегия противодействия экстремизму 2014).

Zauważono również znaczenie sfery bezpieczeństwa informacyjnego. W „Doktrynie bezpieczeństwa informacyjnego Federacji Rosyjskiej” z 2016 roku uwzględniono globalne i regionalne zagrożenia bezpieczeństwa informacyjnego, związane m.in. z niekontrolowanym transgranicznym przepływem informacji i jej zniekształcaniem, oddziaływaniem zagranicznych środków masowego przekazu czy też wykorzystaniem technologii informacyjnych w celach wojskowo-politycznych przez określone państwa i sojusze. Jednym z zasadniczych negatywnych czynników bezpieczeństwa informacyjnego Rosji ma być wzrost możliwości poszczególnych państw w zakresie oddziaływania na infrastrukturę informacyjną w celach wojennych (Доктрина информационной безопасности 2016). Wymowa dokumentu wskazuje, iż kluczowymi obszarami bezpieczeństwa informacyjnego Rosji są jej regiony przygraniczne, zaś zasadnicze zagrożenia mają pochodzić z zachodu. Warto odnotować, iż dokument został opublikowany już po wybuchu konfliktu na wschodzie Ukrainy i pogorszeniu relacji Rosji z zachodem, co uzasadnia optykę zagrożeń bezpieczeństwa informacyjnego ujętą w doktrynie. Co istotne, w dokumencie „Podstawy polityki państwowej Federacji Rosyjskiej w sferze międzynarodowego bezpieczeństwa informacyjnego”, opublikowanej w połowie 2013 roku nie formułowano tak wyraźnych ocen dotyczących zagrożeń bezpieczeństwa informacyjnego, pochodzących z zachodu. Zwracano jedynie uwagę na konieczność rozwoju polityki informacyjnej w ujęciu regionalnym, w tym w odniesieniu do przestrzeni europejskiej, przestrzeni poradzieckiej oraz Azji i Pacyfiku (Основы государственной политики Российской Федерации в области международной информационной безопасности 2013).

Znaczenie obszarów morskich, w tym Morza Bałtyckiego i Arktycznego uwypuklono w dokumentach strategicznych dotyczących ekologii i wykorzystania zasobów naturalnych. W „Doktrynie ekologicznej Federacji Rosyjskiej” zauważono konieczność ochrony ekosystemów morskich w akwenach sąsiadujących z terytorium Federacji Rosyjskiej. Wskazano również na konieczność ochrony przyrody na obszarach budowy infrastruktury przesyłu ropy naftowej i gazu ziemnego. Zgodnie z treścią doktryny Rosja powinna uczestniczyć w globalnych i regionalnych inicjatywach i organizacjach, działających na rzecz rozwiązywania wyzwań środowiskowych (Экологическая доктрина 2002). Z kolei w dokumencie „Podstawy polityki państwowej Federacji Rosyjskiej w Arktyce” z 2008 roku podkreślono znaczenie Arktyki i innych mórz otaczających Rosję z północy i zachodu dla rozwoju bazy

surowcowej i transportowej. Zauważono konieczność współpracy z państwami zachodu w celu pokojowego i harmonijnego wykorzystania zasobów Arktyki (Основаы государственной политики Российской Федерации в Арктике 2008).

Zakończenie

Podsumowując zapisy wskazanych dokumentów koncepcyjnych i strategii sektorowych należy stwierdzić, iż problematyka związana z obwodem kaliningradzkim i Morzem Bałtyckim oraz rolą regionu w kształtowaniu bezpieczeństwa europejskiego pojawiała się częściej niż w ogólnych strategiach bezpieczeństwa czy koncepcjach polityki zagranicznej. Należy to interpretować w ten sposób, iż przedstawione wcześniej strategie bezpieczeństwa i koncepcje polityki zagranicznej zawierają ogólne cele Federacji Rosyjskiej w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa, zaś miejsce i rola regionów przygranicznych, w tym obwodu kaliningradzkiego była pochodną uwarunkowań globalnych i regionalnych bezpieczeństwa, zawartych w tych dokumentach (Serafin 2018, s. 126-128). W przypadku dokumentów koncepcyjnych i strategii sektorowych problematyka tam poruszana dotyczyła często wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa w sposób wyraźny odnoszących się do obszarów przygranicznych i terenów nadmorskich – w konsekwencji również obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Istotne znaczenie miał również fakt – co wynika z zapisów wskazanych dokumentów – sąsiedztwa obwodu kaliningradzkiego z państwami członkowskimi Unii Europejskiej i NATO, co determinuje rolę i znaczenie regionu dla bezpieczeństwa europejskiego. Obwód kaliningradzki jako region przygraniczny oraz położony nad brzegami ważnego – z punktu widzenia geopolitycznych interesów Rosji w Europie – akwenu morskiego stanowi naturalny obszar poszerzania rosyjskich wpływów w basenie Morza Bałtyckiego.

Drugą istotną refleksją wynikającą z analizy wskazanych sektorowych dokumentów strategicznych jest konstatacja dotycząca periodyzacji rosyjskich interesów strategicznych w basenie Morza Bałtyckiego. Zarówno analiza strategii bezpieczeństwa, jak i strategii sektorowych nasuwa wniosek, zgodnie z którym do początku XXI wieku zapisy dokumentów miały charakter bardziej koncyliacyjny i nastawiony na zdyskontowanie przygranicznego położenia obwodu kaliningradzkiego na rzecz pogłębiania współpracy z zachodem (Zob. Żęgota 2014). Po 2000 roku wymowa zapisów strategii bezpieczeństwa, a szczególnie przedstawionych powyżej strategii sektorowych ma charakter konfrontacyjny, zaś sąsiedztwo obwodu kaliningradzkiego z państwami Unii Europejskiej i NATO stanowi wyzwanie i czynnik bezpieczeństwa, aniżeli podłoże do wielopłaszczyznowej współpracy.

Literatura

- Bukowski, P., 2019, *Obwód Kaliningradzki w polityce Federacji Rosyjskiej*, Przegląd Geopolityczny, 28, s. 105-121.
- Kowalczyk, K. A., 2019, *Geopolityczne dążenia współczesnej Rosji*, Przegląd Geopolityczny, 27, s. 78-92.
- Mickiewicz, P., 2018, *Polityka bezpieczeństwa i doktryna obronna Federacji Rosyjskiej na przełomie XX i XXI w.*, (w:) *Rosyjska myśl strategiczna i potencjał militarny w XXI wieku*, P. Mickiewicz (red.), PWN, Warszawa.
- Panek, B., 2015, *Polityka Federacji Rosyjskiej w regionie Europy, Azji i Pacyfiku*, Difin, Warszawa.
- Sakson, A., 2013, *Przemiany demograficzne i procesy migracyjne w Obwodzie Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej*, Środkowoeuropejskie Studia Polityczne, nr 2.
- Serafin, A., 2018, *Koncepcja bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej*, (w:) *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, R. Zięba(red.), Wydawnictwo Poltext, Warszawa.
- Sykulski, L., 2017, *Rosyjska myśl geopolityczna po upadku komunizmu*, Przegląd Geopolityczny, 21, s. 88-100.
- Żęgota, K., 2014, *Polityka bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej w świetle federalnych dokumentów strategicznych*, (w:) *Studia nad Bezpieczeństwem. Teoria i praktyka: człowiek – technika – środowisko*, J. Konieczny, M. Skarżyński (red.), Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań.
- Водная стратегия Российской Федерации на период до 2020 года утверждена распоряжением Правительства РФ от 27 августа 2009 г. N 1235-р, <http://www.scrf.gov.ru/security/economic/document120/>
- Доктрина информационной безопасности Российской Федерации утверждена Указом Президента РФ № 646 от 5 декабря 2016 г., <http://www.scrf.gov.ru/security/information/document5/>
- Концепция государственной миграционной политики Российской Федерации на период до 2025 года утверждена Президентом РФ 13 июня 2012 г., <http://www.scrf.gov.ru/security/State/document116/>
- Концепция общественной безопасности в Российской Федерации утверждена Президентом РФ 20 ноября 2013 г., <http://www.scrf.gov.ru/security/State/document117/>
- Концепция приграничного сотрудничества в Российской Федерации утверждена распоряжением Правительства Российской Федерации от 9 февраля 2001 г. № 196-р, <http://www.scrf.gov.ru/security/State/document29/>
- Морская доктрина Российской Федерации от 26 июля 2015 г., <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document34/>

- О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации. Указ Президента Российской Федерации от 7 мая 2012 г. N 605, <http://www.scrf.gov.ru/security/international/document124/>
- Основы государственной политики Российской Федерации в Арктике на период до 2020 года и дальнейшую перспективу, Утверждены Президентом Российской Федерации Д. Медведев 18 сентября 2008 г., Пр– 1969, <http://www.scrf.gov.ru/security/economic/document98/>
- Основы государственной политики Российской Федерации в области международной информационной безопасности на период до 2020 года (Утверждены Президентом Российской Федерации В. Путиным 24 июля 2013 г., № Пр-1753), <http://www.scrf.gov.ru/security/information/document114/>
- Основы пограничной политики Российской Федерации утверждены Президентом Российской Федерации 5 октября 1996 г., <http://www.scrf.gov.ru/security/State/document28/>
- Постановление от 26 сентября 2013 года № 727 о целевой программе Калининградской области «Оказание содействия добровольному переселению в Российскую Федерацию соотечественников, проживающих за рубежом на 2013 – 2017 годы», <https://gov39.ru/zip/pereselenie2013-2017.pdf>
- Стратегия государственной национальной политики Российской Федерации на период до 2025 года утверждена Указом Президента РФ от 19 декабря 2012 г. N 1666, <http://www.scrf.gov.ru/security/State/document119/>
- Стратегия противодействия экстремизму в Российской Федерации до 2025 года утверждена Президентом РФ 28.11.2014 г., Пр-2753, <http://www.scrf.gov.ru/security/State/document130/>
- Транспортная стратегия Российской Федерации на период до 2030 года утверждена распоряжением Правительства Российской Федерации от 22 ноября 2008 г. N 1734-р в редакции распоряжения Правительства Российской Федерации от 11 июня 2014 г. N 1032-р, <http://www.scrf.gov.ru/security/economic/document123/>
- Экологическая доктрина Российской Федерации (одобрена распоряжением Правительства РФ от 31 августа 2002 г. № 1225-р), <http://www.scrf.gov.ru/security/economic/document24/>
- Энергетическая стратегия России на период до 2030 года утверждена распоряжением Правительства РФ от 13 ноября 2009 г. N 1715-р, <http://www.scrf.gov.ru/security/economic/document122/>

The Position of the Kaliningrad Region of the Russian Federation and the Baltic Sea Basin in Selected Russian Strategic Documents

The Kaliningrad region of the Russian Federation and the Baltic Sea Basin play a significant role in process of shaping Russia's foreign and security policy, especially with regard to relations with the European Union and NATO. Reviewing Russia's strategic documents in context of the position of the Baltic Sea in Russia's security policy, it should be stated that this issue is present both in the context of cooperation and rivalry with the Western Europe. The purpose of this article is to analyse the place and importance of the Kaliningrad region and the Baltic Sea basin in Russian foreign and security policy in the light of selected Russian strategic documents. The author's attention has been focused on selected strategies and sectorial documents, not on the provisions of individual security strategies of Russia. The analysis proved that the issues related to the Kaliningrad region and the role of the region in shaping European security appeared in Russia's sectorial strategies more often than in general security strategies or foreign policy concepts. This should be interpreted in such a way that general security strategies and foreign policy concepts contain the general objectives of the Russian Federation in foreign and security policy, while the place and role of border regions, including the Kaliningrad region, was a derivative of global and regional security conditions showed in these documents.

Key words: Russian Federation, Kaliningrad region, Baltic Sea, strategy of security.